

“Zallâm” denmesi, Allah hakkında zulme kapı açar mı?

Kâf Suresi 29. ayette şöyle buyrulur.

مَا يُبَدَّلُ الْقَوْلُ لَدَيَّ وَمَا أَنَا بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ

“Benim katımda söz değiştirilmez. Ben kullara asla zulmedici değilim.” (Kâf Suresi, 50:29)

Burada sorulan mesele şudur:

Kur’an’da Allah Teâlâ için “Rabbin kullara zallâm değildir” buyruluyor. Buradaki “zallâm” kelimesi, Arapçada mübalağa kalıbıdır. Yani ilk bakışta “çok zulmeden” manası verir.

Buradan bazıları şöyle bir şüphe çıkarıyor: “Eğer Allah sadece ‘zallâm değildir’ dediyse, bu ‘çok zulmetmez ama az zulmedebilir’ manasına gelir mi? Mesela birine ‘kezzâb değildir’ denince, bu ‘çok yalancı değildir ama bazen yalan söyler’ gibi anlaşılabilir. O halde aynı şey burada da geçerli olur mu?”

Cevap: Hayır, böyle bir mana çıkmaz. Allah hakkında bu ifade, zulmün azını da çoğunu da tamamen reddeder.

1. “Zallâm” burada mübalağa değil, “zâlim” manasında da kullanılabilir

Bazı Arapça kalıplar her zaman çokluk ifade etmez. Bazen sadece o sıfatın sahibini bildirir.

Mesela “temmâr”, hurma satan demektir. Bu kelime “çok çok hurma satan” manasına gelmez; sadece “hurmacı” demektir. Aynı şekilde “zallâm” da burada sadece “zâlim”, yani “zulüm sahibi” manasında anlaşılabilir.

Buna göre ayetin manası şudur: “Allah kullarına zalim değildir.” Yani burada “çok zulmeden değildir” denilip az zulme kapı açılmıyor. Baştan itibaren zulmün kendisi nefyediliyor.

2. “Faraza zulmetseydi, bu çok büyük zulüm olurdu” manası vardır

Zemahşerî’ye göre buradaki mana şudur: Allah Teâlâ sanki şöyle buyuruyor: “Ben o zayıf kullarıma zulmetmiş olsaydım, bu çok büyük bir zulüm olurdu. Ama ben asla böyle biri değilim.” Çünkü kul zayıftır, muhtaçtır ve Rabbinin rahmetine tamamen muhtaç bir haldedir.

Böyle bir kula yapılacak en küçük haksızlık bile, büyük bir zulüm sayılır.

Yani burada “zallâm” kelimesi, “çok zulmeden” anlamından hareketle, “faraza böyle bir şey olsaydı, bu çok büyük zulüm olurdu” manasını taşır. Dolayısıyla ayet, zulmün azını değil, aslını reddetmektedir.

3-Cehennem doldurulacak; ama buna rağmen ortada zerre kadar zulüm olmayacak

Cenâb-ı Hak önce **“Ben kullara zulmetmem”** buyuruyor; hemen ardından da cehennemini o dehşetli halini nazara veriyor: **“O gün cehenneme ‘Doldun mu?’ diyeceğiz; o da ‘Daha yok mu?’ diyecek.”** Yani mana şu olur: Cehennemini dolup taşacak derecede azap mahalli haline geldiği o korkunç tabloda bile Allah kullarına zulmetmez. O kadar çok kâfirin cehenneme atılması, dışarıdan bakan için dehşetli görünse de, bu zulüm değildir; çünkü herkes kendi küfrünün ve amellerinin karşılığını görmektedir.

Zaten ayetin inceliği de burada ortaya çıkıyor: Önce adalet kaidesi konuluyor, sonra o adaletin tecelli ettiği büyük mahşer ve cehennem sahnesi gösteriliyor. Yani önce prensip bildiriliyor: **“Ben zulmetmem.”** Sonra bunun en sarsıcı misali getiriliyor: **“İşte cehennem böyle doldurulacak; ama buna rağmen ortada zerre kadar zulüm yoktur.”**

4. Bir şeyin özel zikredilmesi, diğer ihtimalleri ispat etmez

Kur’an’da bir şeyin belli bir kayıtle veya belli bir ifadeyle nefyedilmesi, o ifadenin dışında kalan bütün ihtimallerin sabit olduğunu göstermez. **Yani bir şeyin özel olarak zikredilmesi, diğer ihtimallerin doğrulandığı manasına gelmez.**

Bu sebeple “Allah kullara zallâm değildir” denildiğinde, buradan “öyleyse kulların dışında birilerine zulmedebilir” veya “çok zulmetmez ama az zulmedebilir” gibi bir mana çıkarılamaz. Çünkü lafzın belli bir bağlamda gelmiş olması, diğer ihtimalleri ispat eden bir delil değildir.

Arapçada da mantıkta da bu böyledir: Bir hükmün belirli bir kayıtle zikredilmesi, o kaydın dışındaki bütün ihtimalleri otomatik olarak geçerli hale getirmez. Sadece o makamda, o bağlamda, o manayı daha etkili ve daha yerli yerinde ifade eder.

Burada da aynı durum vardır. Ayette **“kullara”** denmiş olması, Allah’ın kulların dışındakilere zulmedebileceğini göstermez. Aynı şekilde **“zallâm”** denmiş olması da, Allah hakkında “zâlim olabilir” gibi bir vehme kapı açmaz. Bu, sadece sözü belli bir siyakta kuvvetli ve belîğ bir şekilde ifade etmektir. Mesela;

يَقُولُونَ بِأَفْوَاهِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ

“Kalplerinde olmayanı ağızlarıyla söylüyorlar.”

(Bu mana Âl-i İmrân 3:167’de geçer.)

Burada “ağızlarıyla” denmesi, sanki “başka organlarıyla da söyleyebilirlerdi” manasına gelmez. Zaten söz ağızla söylenir. Ama bunun zikredilmesi, söylediklerinin **yalandan ibaret** olduğunu, sadece dillerinde dolaştığını vurgulamak içindir.

وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ

“Kanatlarıyla uçan hiçbir kuş yoktur ki...”

(En’âm 6:38)

Burada “kanatlarıyla” kaydı, “öyleyse kanatsız uçan kuşlar da olabilir” demek değildir. Elbette kuş zaten kanadıyla uçar. Fakat bu ifade, tasviri kuvvetlendirmek ve dikkat çekmek içindir.

وَلَا تَمْشِي فِي الْأَرْضِ مَرَحًا

“Yeryüzünde böbürlenerek yürüme.”

(İsrâ 17:37)

Burada “yeryüzünde” denmesi, “başka yerde böbürlenmek olur” demek değildir. İnsan zaten yeryüzünde yürür. Bu kayıt, hakikati daha canlı ve tesirli ifade etmek içindir.

ذَلِكَ بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيكُمْ

“Bu, ellerinizin öne sürdüğü şeyler sebebiyledir.”

(Âl-i İmrân 3:182 ve bir çok yerde)

Burada “ellerinizin” denmesi, günahı sadece el ile yapmak manasına gelmez. İnsan diliyle, gözüyle, kalbiyle de günah işler. Ama “eller” zikredilerek, filin insana ait olduğu ve bizzat kendi yaptığıının karşılığını gördüğü kuvvetle anlatılır.

Kısacası, ayetteki bu tahsis ve kayıt, zulmün başka türlerini ispat etmek için değil; tam tersine, ifadenin belâgatını ve tesirini artırmak içindir. Bu yüzden buradan Allah hakkında en küçük bir zulüm ihtimali çıkarmak hem dil bakımından hem mantık bakımından yanlıştır.

NETİCE:

Mesele şudur: “Allah kullara zallâm değildir” ayeti, hâşâ Allah’ın az da olsa zulmedebileceğini değil, **zulmün her türünü tamamen reddeder.**

1- “Zallâm” kelimesi burada mübalağa için değil, doğrudan **“zâlim”** manasında da anlaşılabilir. Yani mana: **“Allah kullarına zalim değildir.”**

2- Zemahşerî’ye göre mana şudur: **“Faraza Allah kullarına zulmetseydi, bu çok büyük bir zulüm olurdu; fakat Allah böyle değildir.”** Böylece zulmün azı da çoğu da reddedilmiş olur.

3- Cehennemnin doldurulacağı o dehşetli günde bile Allah’ın hükmünde **zerre kadar haksızlık yoktur.** Çok kimsenin cehenneme atılması zulüm değil, herkesin kendi amelinin karşılığıdır.

4- Ayette “kullara” ve “zallâm” denmiş olması, başka tür bir zulmün mümkün olduğunu göstermez. Bu sadece sözün **belâgatini ve tesirini artıran** bir ifade tarzıdır.

Netice: Allah hakkında zulmün **çoğu da, azı da, zerresi de** düşünülemez. Çünkü O, mutlak adildir; kimseye hiçbir şekilde haksızlık etmez.